

רשת חינוך ובתי ספר בע"מ (חל"צ)

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך ילדים ונוער בסיכון

חג הסיגד

פעילות להכרות עם המורשת והתרבות המיוחדת של קהילת יהודי אתיופיה

חג הסיגד הוא מסורת עתיקת יומין ומאפיין חשוב של העדה האתיופית. בלעדיו כנראה לא היו מגיעים לארץ-ישראל. השמחה בחג מבטאת את הכיסופים לציון, בעודם מתפללים וקוראים את התפילות כשהם עומדים על אדמת ציון. עבור יהדות אתיופיה, זו התגשמות חלום של דורות. חשיבותו של חג הסיגד היום, היא כבעבר. בעבר, חג זה קרא לקהילה לשמור על מורשתה היהודית, היום, קורא החג לבני הקהילה לא לשכוח מניין באו ובמיוחד קורא לבני הנוער ללמוד ולזכור את "שורשיו".

איסוף, ארגון, כתיבה ועריכה

אילת כ"ץ – פדגוגיה היל"ה/העתיד

החוברת שלפניכם מכילה פעילויות להיכרות המורשת
והתרבות של יהודי אתיופיה.

תוכן עניינים

3	מה אתם יודעים על יהודי אתיופיה
5	חג הסיגד
10	המסע לארץ ישראל- שיר כמזמן שיח
12	תיאור וסיפור המסע והעלייה לארץ ישראל

פעילות ראשונה

מה אתם יודעים על העדה האתיופית?

1. כמה אתיופים חיים בישראל?
2. מהו שמה הקודם של אתיופיה?
3. באיזו יבשת נמצאת אתיופיה?
4. מהו שמם הנוסף של יהודי אתיופיה?
5. מה שמה של השפה בה מדברים יהודי אתיופיה ?
6. האם נותרו יהודים באתיופיה?
7. ציינו שם של מאכל אתיופי
8. איך קוראים לכהן דת/מנהיג רוחני אתיופי?
9. מה שמות המבצעים בהם הועלו יהודי אתיופיה לישראל?
10. מה פירוש המילה סיגד?
11. מדוע חוגגים חג זה?

מה אתם יודעים על העדה האתיופית? – תשובות

1- כמה אתיופים חיים בישראל?

בישראל חיים היום כ-120 אלף נפש מיהודי אתיופיה.

2- מהו שמה הקודם של אתיופיה?

חבש

3- באיזו יבשת נמצאת אתיופיה?

אפריקה

4- מהו שמם הנוסף של יהודי אתיופיה?

ביתא ישראל

5- מה שמה של השפה בה מדברים יהודי אתיופיה?

אמהרית טגרית

6- האם נותרו יהודים באתיופיה?

כן כ-5000 איש (המכונים בכינוי גנאי פלשמורה)

7- ציינו שם של מאכל אתיופי

המאכל הפופולארי ביותר וסימן-ההיכר של המטבח האתיופי, הוא האַינְג'וּה מין פיתה רכה ולחה שטעמה חמצמץ. לרבים היא מזכירה את ה'לחוח' התימני. **גֶבֶס** - דייסת שעורה. **דָאבּוּ** - לחם השבת והחגים קילו - תערובת של חיטה וחומוס. **יְקֶאפֶט סָגָה** - בשר חריף ברוטב עגבניות **דִירְקוּש פִירְפִיר** תבשיל בשר ואינג'רה מיובשת

8- איך קוראים לאיש דת/מנהיג רוחני אתיופי

קייס

9- מה שמות המבצעים בהם הועלו יהודי אתיופיה לישראל?

מבצע משה ומבצע שלמה

10- מה פירוש המילה סיגד?

פירוש המילה: סגידה

11- מדוע חוגגים חג זה? (בפעילות הבאה תמצאו פירוט)

שאלה: מה התחדש לכם בעקבות הפעילות היום?

חג הסיגד – פעילות שנייה

<http://itu.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=39881a2b-2cca-4e9b-b217-3004bd861c89&lang=HEB>

הפעילות לקוחה מהאתר בין הצלולים – חג הסיגד כ"ט בחשוון (כוללת שינויים)

יום כ"ט בחשוון נקבע בכנסת על פי חוק הסיגד יום שייוחד מדי שנה בשנה כחג מדינה וייקרא בשם "חג הסיגד".

חוק חג הסיגד, התשס"ח–2008*

1. חג הסיגד כ"ט בחשוון – חג הסיגד
הכנסת מכריזה בזה על יום כ"ט בחשוון כעל חג הסיגד, שיוחג מדי שנה בשנה כחג המדינה וייקרא בשם "חג הסיגד"; חל כ"ט בחשוון בשבת, יוחג חג הסיגד ביום חמישי שלפניו.

חג הסיגד נחגג בקרב יהודי אתיופיה זה מאות שנים כיום תפילה ותענית (צום), שבו מציינים בני העדה את רצונם להגיע לירושלים. מדי שנה בכ"ט בחשוון, כ-50 יום לאחר יום הכיפורים, מקיימת העדה האתיופית את טקס התפילות המסורתיות בירושלים לציון חג הסיגד, כסמל לחגיגות החג באתיופיה – שנערכו על ההר הגבוה ביותר. לפי מסורת העדה, החג הוא זכר לחידוש הברית בין עם ישראל לאלוהיו בימי שיבת ציון ומקורו בתקופת עזרא ונחמיה.

מי מהתלמידים שמע על החג הזה? מה ידוע לכם עליו?

שני המקורות המרכזיים לחג הסיגד הם:

1. מעמד הר סיני שמתואר בספר שמות - במעמד זה נכרתה הברית בין בני ישראל ובין אלוהים.
2. שיבת ציון שמתוארת בספר עזרא ונחמיה. שם חידשו ברית זו כאשר שבו בני ישראל לארצם, ליהודה, ולכן יש קשר הדוק בין חידוש הברית ובין הכמיהה לעלות לישראל.

חג הסיגד – חשיפה והיכרות 2.5 דקות

חג הסיגד בירושלים – הסבר על החג – 5 דקות

בעקבות הצפייה

1. מה מהות החג?
2. אילו מאפיינים ומנהגים ייחודיים זיהיתם ביחס לחג הסיגד?
3. מה היתרון בכך שחג הסיגד הפך לחג רשמי בחגי ישראל?
4. לפי דעתכם, כיצד מרגישים יוצאי העדה האתיופית כאשר בני עדות אחרות מכירים בחג הסיגד וחוגגים אותו עמם?
5. אילו חגים עדתיים נוספים אתם מכירים? האם יצא לכם לקחת בהם חלק ומה זה נתן לכם?

שאלה : מדוע להבנתכם חווים יוצאי העדה האתיופית גזענות יותר מבני עדות אחרות?

(למורה : צבע עורם שונה ומסגיר את האחרות שלהם. לאנשים קשה עם מי שאחר מהם, בעיקר אם מדובר בסממן חיצוני שמדגיש את ההבדלים)

שאלה : מדוע דווקא לאור זאת, כדאי לנו להכיר את חג הסיגד ולקחת בו חלק?

(למורה : זוהי הזדמנות טובה להכיר את יוצאי העדה האתיופית, שאולי מבחינת רבים מאתנו מייצגים את האחר. זוהי הזדמנות להרחיב אופקים, להיחשף לתרבות ולמנהגים מעניינים, ולסייע להם להרגיש חלק מהחברה ולנו להתקרב אליהם)

מידע מפורט - חג הסיגד, כ"ט בחשוון

בכ"ט בחשוון, חמישים ימים לאחר יום הכיפורים, מציינים בני העדה האתיופית את חג הסיגד - יום צום בו מתפללים לבניית בית המקדש והזכות לעלות לארץ ישראל, כל זאת עד לצהריים - אז עורכים סעודה גדולה. הסיגד (מלשון סגידה והשתחויה) הוא חגם המיוחד של יהודי אתיופיה. החג נזכר בכתובים כבר במאה ה-15, ורק מעט ידוע על מקורו. על-פי המסורת, הסיגד נחוג לזכר חידוש הברית בין ישראל והקדוש-ברוך-הוא בימי שיבת ציון, ביוזמתם של עזרא ונחמיה.

משמעות החג:

החג משמש כבנין קומה נוספת על חשבון הנפש הפרטי ביום הכיפורים. ביום זה מוסיפים לחשבון הנפש את הפן הציבורי - התקהלות המונית בה מכריזים מחדש על הברית, וממשיכים להאמין ולקוות לבואה של הגאולה השלמה. הרב שרון שלום, מן הקהילה האתיופית, מציין חמש נקודות משמעותיות בחג:

- הזכרת מתן תורה וחיזוק הקשר של הציבור עם התורה.
- חידוש הברית עם ה' כפי שעשו העולים בימי עזרא.
- עידוד הקהילה לשמירה על הזהות היהודית והמצוות, למרות הקושי והבידוד משאר העם.
- יום צום, חזרה בתשובה ותחינה לישועה משמים.
- יצירת אחדות בקהילה.

יהודי אתיופיה אימצו את מנהג חידוש כריתת הברית, וקבעו את כ"ט בחודש חשוון (טקמט) כיום חג הסיגד. המועד לא היה מקרי - הוא חל חמישים יום לאחר יום הכיפורים, בדומה לחג השבועות החל חמישים יום לאחר פסח. טקס הסיגד מהווה מעין שיחזור סמלי של מעמד הר סיני ולוחות הברית, שהיו ברית עולם בין עם ישראל ואלוהיו.

יהודי אתיופיה ייחסו משמעות מיוחדת לחג. למרות הסבל הכרוך בשמירה על יהדותם, הם חשו צורך עז לחדש מדי שנה את הברית עם עמם ותורתם. כמו כן, שימש החג הזדמנות לבני העדה לחזור בתשובה, להפגין את נאמנותם לברית ולפנות בצום ובתחינה לאביהם שבשמיים שיחזירם לארצם.

תפילות החג שחוברו במשך הדורות, מדגישות את הזיקה לציון. להלן אחת התפילות, שנכתבה במקור בשפת געז: "בִּשְׂרֵנוּ, בשר לנו על ירושלים, בשר לנו/ בשר לנו, בשר לנו על בית המקדש, בשר לנו/ בעבור בית דויד בקשו טוב ושלוש לירושלים.../ התגעגעת לירושלים, התגעגעת/ כי יעבדו עמי בתוך ביתי".

אחת ההשערות גורסת, שבני העדה החלו לחגוג את הסיגד בתקופה קשה, כאשר התעורר חשש מפני התבוללות ונטישת הדת, ולכן החליטו הכוהנים וזקני העדה ליזום חג שעיקרו חיזוק הרוחניות והאמונה בתורה.

החג באתיופיה

לקראת החג היו בני הכפרים יוצאים, לעתים למסע של כמה ימים, ומתרכזים בנקודות מרכזיות בהמון רב, מכינים את הדרוש לחג ומתפללים תפילות מיוחדות. **הטקס נערך על הר גבוה, משתי סיבות:**

- הגברת הדמיון למתן תורה בהר סיני.
- מקום גבוה נחשב למקום טהור יותר.

השכם בבוקרו של החג, היו כל קהל הנאספים טובלים בנהר ולובשים את בגדי החג. הקסים, כהני העדה, היו מוצאים את ה'אורית' (תרגום התורה, כמו 'אורייתא' בארמית) והקהל כולו היה מלווה אותם בשירה. כך היה הקהל עולה אל ההר, עד למקום האירוע.

בהגיעם למקום, היו ה'כהנים' - מנהיגי העדה - פותחים בסדר התפילות והקריאות. תחילה התפללו על ירושלים ועל התקווה להגיע אליה ולהתפלל בה, בהמשך פנה גדול הכהנים אל הקהל והדגיש את חשיבות קיום חוקי התורה. לבסוף היו קוראים מן האורית את סיפור מעמד הר סיני, חידוש הברית בין העם וה' בספר נחמיה וכן בויקרא כו, ודברים כז-כח. כיוון שהאורית הייתה כתובה בשפת הגעז, שנחשבה למקודשת ורוב העם לא ידע אותה, תרגמו הכהנים את הכתוב לשפה המדוברת, אמהרית או תיגרית. אחר כך כל הקהל מתוודים על חטאיהם, כורעים ומשתחוים בידיים פרושות כלפי מעלה, ובסיום הטקס היו תוקעים בחצוצרות ומביעים את הרצון לחגוג בשנה הבאה בירושלים. לאחר שירדו מן ההר, בסוף היום, היו יורדים בשירה ובריקודים לכפר ומקיימים סעודת מצווה חגיגית החותמת את היום.

ד"ר מאיר כהן, מחבר הספר ילקוט מנהגים – ממנהגיהם של שבטי ישראל, נכח בשנת 1981 בטקס הסיגד באמבוב, הכפר הגדול והמרכזי באזור גונדר. לדבריו, למרות הסכנות הרבות, נהרו לאמבובר קרוב לעשרת אלפים יהודים מכפרי הסביבה. להלן תיאורו:

"החג נמשך שלושה ימים ושלושה לילות, והוא לווה בטקסים רבים. בבוקר היום הראשון התכנסו הקסים וזקני העדה ליד בית-הכנסת שבכפר, והוציאו את ספרי האורית מארון הקודש וכן ספר תורה. הספרים נישאו בידי זקן הכהנים והכוהן הגדול וזקן העדה. הכהנים, עטופים בטליתות ומחזיקים שמשיות צבעוניות, יצאו בראש תהלכה ססגונית לעבר מעלה ההר. על פסגת ההר, שם היה מתקיים הטקס המרכזי, נעשו הכנות מיוחדות. הכהנים שטבלו מבעוד יום, הקיפו ארבעה עצים ביריעות-בד והמקום הפך למעין מקדש-מעט, שלתוכו נכנס רק הכהן שנטהר.

"לכבוד החג היו שוחטים מבעוד יום שוורים אחדים לסעודת-המצווה ולשם הכנסת אורחים, והיו מכינים כמויות עצומות של קמח טף לצורך אפיית האינג'רה (הפיתה האתיופית), וכדים רבים של טלה (בירה ביתית עשויה שעורים ופולים). במלאכת הכנת הבשר עסקו מספר גברים, שתפקידם היה לפשוט את עור הבהמות, הוצאת הקרביים וניקויים וחיתוך לנתחים... החג היה מלווה בשירה ובריקודים. שתיית היין תרמה למצב-הרוח המרומם".

חג הסיגד בארץ

בארץ בני הקהילה ממשיכים לשמור את חג הסיגד מדי שנה על ידי עלייה לירושלים ותפילה.

לאחר עלייתם ארצה נחשפו יהודי אתיופיה לכל החגים שלא נחגגו בארץ מוצאם - חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, ל"ג בעומר, יום העצמאות ויום ירושלים. עם זאת, הם מקפידים לחגוג מדי שנה, בכ"ט בחשוון, את הסיגד, על אף שכיום, יש לחג משמעות שונה לחלוטין. במקור, החג ביטא את כיסופיהם לציון והזכיר להם את שייכותם לעם ישראל, לתורת ישראל ולארץ-ישראל. כיום, לאחר שתפילותיהם התגשמו ורגליהם דורכות על אדמת ירושלים, החג מהווה קול קורא לשמירה על אורח-חיים דתי, כמו גם על חזרה לשורשים.

בישראל נחוג הסיגד משנות ה-80 של המאה הקודמת, במתכונת שונה מעט מזו, שהייתה נהוגה באתיופיה. זה החל כהפגנה המונית שאירגנו הצעירים ב-1980, ביום הסיגד, למען העלאת היהודים שנותרו בגלות. בשנת 1982 חגגו את הסיגד בעצרת מרכזית בהר ציון, שהסתיימה בתהלוכה לכותל המערבי. בשנת 1984, לאחר חילוקי-דעות בעדה וקיום טקסים מקבילים נוספים בחורשת ארמון הנציב, הוחלט שהטקס והחג יתקיימו בטיילת ארמון הנציב שעל "הר העצה הרעה", המשקיפה על העיר העתיקה ואל רחבת הכותל המערבי.

"נשים רבות ממלאות שקיות פלסטיק בעפר שהן אוספות מתחת לבמה. בבית יצרו את עפר ירושלים הקדוש בשקיק בד, והוא יביא לביתן מזל עד השנה הבאה, כשיזכו לשוב ולחגוג את הסיגד .

ירושלים אינה המקום היחיד בו חוגגים את הסיגד. בנובמבר 2007, החליטו פרנסי העיר פרדס חנה, שבה ריכוז גבוה של יוצאי אתיופיה, לציין את החג בתהלוכה מפוארת בחוצות העיר. בראש התהלוכה נסעה משאית עמוסת סמלים של העדה המביעים את משמעות החג. שירים מסורתיים ותפילות בקעו מרמקולים ענקיים. בתהלוכה לקחו חלק עשרות רבות של בני העדה, לבושים בגדי חג לבנים ומצנפות לבנות לראשם.

הסיגד כחג ממלכתי

בנובמבר 2007 פנתה האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה לרבנים הראשיים לישראל, הרב שלמה עמאר והרב יונה מצגר, בבקשה להכיר בחג הסיגד כמועד רשמי בחגי ישראל. לדברי אבי מספין, דובר האגודה, "חודש חשוון הינו היחיד בלוח העברי שאין בו חגים ומועדים יהודיים. לשמחתנו, יהדות אתיופיה הביאה לנו את החג בן אלפי השנים, הסיגד, אשר נחוג מדי שנה בכ"ט בחשוון, ואנו רוצים לחלוק אותו עם כלל עם ישראל.

"דין הסיגד כדין פורים. כשם שפורים, חג מדרבנן, שראשיתו בגולה והמשכו בארץ-ישראל, ונחוג עד עצם היום הזה, גם הסיגד שראשיתו בגולה וכיום נחוג בקרב יוצאי אתיופיה בארץ, מזה כשלושים שנה, ראוי להיכלל כחגם של כלל היהודים" הכנסת העניקה לחג גושפנקא ממלכתית. ב-30 בינואר 2008 אישרה מליאת הכנסת את הצעת-החוק של ח"כ אורי אריאל (האיחוד הלאומי-מפד"ל), כי חג הסיגד יוכר ממלכתית ויצוין בטקס ממלכתי מדי שנה. על-פי הצעת-החוק, הטקס הממלכתי ימומן מתקציב משרד ראש הממשלה, וכן יחשב יום בחירה לכל יוצא אתיופיה.

קישורים

מורשת – פירוט כל החגים של הקהילה האתיופית

<http://www.peopleil.org/details.aspx?itemID=7683>

מנהגים ומסורת

<http://www.peopleil.org/details.aspx?itemID=7684>

שארית יהודי אתיופיה- המאבק להעלאתם לישראל

<http://www.ha-makom.co.il/article/yoel-herzberg-yehudey-ethiopia>

שיר כמזמן שיח – "המסע לארץ ישראל" – פעילות שלישית

הקשיבו לשיר, קראו את מילות השיר "המסע לארץ ישראל" ודונו

- מהו נושא השיר?
- אילו קשיים אודות המסע יהודי אתיופיה עולים ממילות השיר?
- מה אתם יודעים על עלייתם של יהודי אתיופיה לישראל

<https://www.youtube.com/watch?v=Rj2gLr0PMII>

שלמה גרוניך ומקהלת שבא המסע לארץ ישראל

<https://www.youtube.com/watch?v=4FjtD3mKrIE>

שלמה גרוניך ומקהלת שבא
המסע לארץ ישראל עם מילים ברקע

**המסע לארץ ישראל
שלמה גרוניך ומקהלת שבא
מילים: חיים אידיסיס לחן: שלמה גרוניך**

הירח משגיח מעל,
על גבי שק האוכל הדל
המדבר מתחתי, אין סופו לפנים,
ואמי מבטיחה לאחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, להרים רגליים
מאמץ אחרון, לפני ירושלים.

אור ירח החזק מעמד,
שק האוכל שלנו אבד
המדבר לא נגמר, יללות של תנים,
ואימי מרגיעה את אחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, בקרוב נגאל
לא נפסיק ללכת, לארץ ישראל.

ובלילה תקפו שודדים,
בסכין גם בחרב חדה
במדבר דם אימי, הירח עדי,
ואני מבטיחה לאחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, יתגשם החלום
עוד מעט נגיע, לארץ ישראל.

בירח דמותה של אימי,
מביטה בי, אמא אל תיעלמי
לו היתה לצידי, היא היתה יכולה,
לשכנע אותם שאני יהודי.

עוד מעט, עוד קצת, יתגשם החלום
עוד מעט נגיע, לארץ ישראל.

עוד מעט, עוד קצת, להרים עיניים
מאמץ אחרון, לפני ירושלים.

הפלא ההיסטורי שנקרא - יהדות אתיופיה סיפור המסע והעלייה לארץ ישראל

מחלוקות הלכתיות בין גדולי הפוסקים, נעו סביב שאלת זהותם המדויקת של עולי אתיופיה. מחלוקות אלה לא טשטשו את העובדה ההיסטורית:
זהו חלק מהעם היהודי, אשר הצליח לשמור על זהותו היהודית בתוך קהילה מבודדת במשך למעלה מ-2000 שנה.

מבט שני - ירוסלם עליית יהודי אתיופיה - 10 דקות

מבצע שלמה - ארכיון צה"ל - 8 דקות

מבצע עלית יהודי אתיופיה בעזרת המוסד ב- 1987 - 9 דקות

הטיסה הביתה - 5 דקות

מבצע משה - סרט מלא

